

УДК 343.125.5
DOI [https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i4\(39\).917](https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i4(39).917)

М. М. Потоцький
orcid.org/0000-0002-2979-9114
ад'юнк

Донецького державного університету внутрішніх справ

СПЕЦІАЛЬНІ ПРАВИЛА ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАТРИМАННЯ

Постановка проблеми. Дослідження спеціальних (особливих) правил здійснення кримінального процесуального затримання є необхідним для проведення ефективного затримання за будь-яких умов. Адже на першочерговому етапі розслідування якість здійснення кримінального процесуального затримання впливає на динаміку всього кримінального провадження.

Оцінка стану літератури. Окремі правила здійснення кримінального процесуального затримання досліджували такі вчені: А.В. Захарко, Д.В. Лазарева, Л.М. Лобойко, Т.О. Лоскутов, Є.І. Макаренко, В.І. Фаринник, В.М. Федченко та інші. Незважаючи на наявність наукових праць за цим напрямом, виокремлення спеціальних правил затримання особи в кримінальному провадженні відбулося вперше у науковій літературі.

Метою дослідження є окреслення та процесуальний аналіз спеціальних правил здійснення кримінального процесуального затримання. **Завдання** полягає у формуванні переліку спеціальних правил затримання; наданні процесуальної характеристики кожному з них.

Враховуючи положення законодавства та наукові розробки, нами було виокремлено такі спеціальні правила здійснення кримінального процесуального затримання:

1. Затримання поза вимогою «безпосередність».

Згідно з загальним правилом затримання особи має відбуватися за судовим рішенням або з дотриманням вимоги «безпосередність». Такі обмеження пояснюються тим, що затримання є суворим заходом примусу й розглядається законодавцем як виняток. Однак національним законодавством передбачені випадки затримання поза вимогою «безпосередність», проте їх кількість є надто обмеженою. Поза вимогою «безпосередність» здійснюється затримання, відповідно до пп. 3, 4 ч. 1 ст. 208 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [1]. Затримання поза вимогою «безпосередність» продиктовано реаліями сьогодення та є необхідним заходом. У такий спосіб підкреслюється значущість боротьби держави з тяжкими та особливо тяжкими корупційними злочинами й організованою злочинністю. Законодавець, запровадивши такі положення, підкреслює розуміння «слабкості» ордерного порядку в «бойових» умовах правозастосування.

Незважаючи на наявність можливості застосування затримання поза вимогою «безпосередність», такі правові положення не відповідають потребам сторони обвинувачення, з огляду на обмеження застосування. В одному зі своїх досліджень В.І. Фаринник зазначив, що навіть за наявності доказів причетності особи до вчинення злочину та встановлення її місцезнаходження працівники правоохоронного органу не мають правових підстав для її затримання. Наприклад, у разі упізнання потерпілим через деякий час після вчинення злочину винної особи у громадському місці або за наявності інформації про місцезнаходження злочинців [2, с. 87]. Єдиним варіантом для затримання в такому разі є одержання судового дозволу. З огляду на недосконалість ордерного затримання воно буде малоефективним у цьому випадку. Для належного реагування правоохоронними органами на злочинні прояви у національному законодавстві має бути передбачений механізм затримання поза вимогою «безпосередність» за підозрою у вчиненні будь-якого виду злочину. Однак якщо просто надати таку «перевагу» стороні обвинувачення, баланс інтересів сторін буде порушений не на користь сторони захисту. Т.О. Лоскутов пропонує компенсувати виконання правила «безпосередності» невідкладним судовим контролем [3, с. 99]. Погоджуючись з цією позицією, вважаємо, що такі заходи є вкрай необхідними для сторони обвинувачення, адже вони мають загалом підвищити ефективність досудового розслідування.

Наявність такого спеціального правила в національному законодавстві продиктована необхідністю вчасного й ефективного реагування на окремі злочинні прояви, не витрачаючи час на «формалізм», пов'язаний зі складанням процесуальних документів та їх погодженням.

2. Спеціальний суб'єкт затримання, який обумовлений територією його застосування.

У цьому підрозділі мова йтиме про затримання особи на території дипломатичних представництв, консульських установ України, на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні. Особливістю такого затримання є специфічна

територія вчинення кримінального правопорушення. З огляду на «специфічність» території суб'єкт затримання (уповноважена службова особа) в загальноприйнятому розумінні не в змозі вчасно відреагувати на злочинні прояви. За такого затримання «спеціальним суб'єктом» є керівник дипломатичного представництва чи консульської установи, капітан судна України. Відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 520 КПК України ці службові особи на такій території уповноважені здійснювати законне затримання.

Автори В.М. Федченко та А.В. Захарко підкреслюють, що жоден закон, окрім КПК України, не передбачає відповідного повноваження стосовно керівника дипломатичного представництва чи консульської установи України [4, с. 203]. Особливостями такого «законного» затримання є строки. Так, граничний строк затримання керівником дипломатичного представництва чи консульської установи України становить 48 годин. До того ж такий спеціальний суб'єкт затримання повинен забезпечити дотримання права на правову допомогу.

Капітан судна України має право здійснити затримання правопорушника на строк, необхідний для доставлення на територію України [1]. Відповідно до ст. 67 Кодексу торговельного мореплавства України капітан судна має право затримати особу, підозрювану у вчиненні кримінального правопорушення, до передавання її уповноваженим службовим особам у першому порту України. Капітан судна може направити затриману особу й забрані матеріали в Україну на іншому судні, зареєстрованому в Україні, в разі виникнення такої необхідності [5].

Отже, з огляду на особливості окремих «територій», законодавством передбачені і спеціальні суб'єкти, котрі здійснюють затримання особи. Така правова урегульованість виглядає позитивно, оскільки кримінальне процесуальне законодавство повинно прагнути до врахування всіх життєвих обставин, які впливають на застосування заходів кримінального процесуального примусу.

3. Спеціальна згода на затримання окремої категорії осіб.

Окремою категорією осіб, до яких застосовується таке спеціальне правило, є судді та народні депутати. Наявність у законодавстві спеціальної згоди на затримання судді зумовлена існуванням суддівської недоторканності, яка має на меті зниження ризиків незаконного впливу на суддю та втручання в його діяльність. Особливості погодження клопотання про дозвіл на затримання народного депутата України впливають з «особливого» статусу цієї посади.

За загальним правилом, відповідно до ст. 482 КПК України, суддю не може бути затримано без згоди Вищої ради правосуддя [1]. У разі затримання

судді за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення він має бути негайно звільнений після з'ясування його особи.

Винятком може слугувати надання Вищою радою правосуддя згоди на затримання (що фізично неможливо на початковому етапі затримання) [6, с. 290]. Також винятком є затримання судді безпосередньо після вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину виключно через необхідність попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів. Однак у разі досягнення таких цілей суддя має бути негайно звільнений [1]. Вказівка закону про те, що суддя має бути негайно звільнений у разі досягнення мети затримання, є імперативною, тобто покладає на уповноважену службову особу обов'язок звільнення судді з-під затримання [7]. На додаток до вищевказаного варто зауважити, що ст. 126 Конституції України дозволяє затримати суддю у зазначених випадках, однак не передбачає положення щодо звільнення в разі досягнення мети затримання [8; 6, с. 291].

Виходить так, що затримання судді без згоди Вищої ради правосуддя в окремих випадках допускається, а обрання запобіжного заходу без такого дозволу не передбачено. В.І. Фаринник звертає увагу на те, що подібна практика містить у собі процедурні недоліки. Як відомо, граничний строк затримання, за загальним правилом, становить 72 години, водночас, відповідно до ст. 59 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», подання про надання згоди на утримання судді під вартою розглядається не пізніше п'яти днів із дня його отримання [6, с. 292].

Особливістю затримання народного депутата є те, що клопотання про дозвіл на затримання народного депутата України в межах кримінального провадження має бути погоджено Генеральним прокурором (особою, що виконує обов'язки Генерального прокурора). Затримання народного депутата України за ст. 208 КПК України дозволяється виключно з додержанням вимог «безпосередності/щойності» за підозрою у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину, пов'язаного із застосуванням насильства, або такого, що спричинив загибель людини [1]. У разі затримання народного депутата орган або службові особи повинні впродовж 24 годин повідомити про це Голову Верховної Ради України.

Окремі аспекти процедури затримання вищевказаної категорії осіб виглядають недосконалими та потребують ґрунтовного дослідження для формування пропозицій до законодавства з метою забезпечення ефективного функціонування органів кримінальної юстиції.

4. Необхідний ступінь тяжкості злочину для затримання неповнолітніх. Існування такого спеціального правила зумовлено положеннями

міжнародного законодавства, зокрема ст. 37 Конвенції про права дитини, п. 13 Мінімальних стандартних правил ООН, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх, тощо. Ці положення мають на меті зниження негативного впливу на неповнолітнього, з огляду на його вразливий стан психіки. Відповідно до ст. 492 КПК України підставою для застосування затримання та тримання під вартою неповнолітнього є підозра/обвинувачення у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину [1]. Затримання та тримання під вартою дещо схожі за своєю суттю, однак мають різну природу (незважаючи на те, що затримання є тимчасовим запобіжним заходом) і мету. Ст. 209 КПК України чітко визначає момент затримання. Постає питання: яким чином правоохоронним органам реагувати на вчинення нетяжких злочинів особами віком до 18 років, якщо їх застали «на гарячому». Вбачається, що під час практичної діяльності на першочерговому етапі розслідування нетяжких злочинів буде затриманий будь-який підозрюваний, незалежно від віку. А вже після з'ясування його «вразливого статусу» протокол про затримання ніхто скласти не буде, з огляду на вік підозрюваного, однак фактично особа буде затримана.

Вважаємо за доцільне ввести до кримінального процесуального законодавства положення, відповідно до якого затримання неповнолітньої особи за підозрою у вчиненні нетяжкого злочину допускається виключно для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів злочину. Строк такого затримання має бути значно меншим, ніж у загальному порядку.

5. Зменшення часових меж для затримання неповнолітніх.

Відповідно до п. 15 Рекомендації N Rec (2003) 20 «Про нові підходи до злочинності серед неповнолітніх і про значення правосуддя у справах неповнолітніх» неповнолітні особи не можуть утримуватися під вартою в поліції довше 48 годин. За можливості такий строк повинен бути зменшений для наймолодших злочинців [9]. Арешт, затримання чи тюремне ув'язнення використовуються як крайній захід й упродовж якомога коротшого терміну [10].

Відповідно до національного законодавства процесуальний порядок затримання неповнолітніх суттєво не відрізняється від загального порядку. Згідно з ч. 4 ст. 28 КПК України кримінальне провадження щодо неповнолітньої особи має бути здійснено невідкладно і розглянуто в суді першочергово [1]. Закріплюючи таке положення в одному з принципів кримінального провадження, нормотворець підкреслює особливість та важливість дотримання розумного строку кримінального провадження щодо неповнолітньої особи, отже,

й розумність строку проведення кожної процесуальної дії в межах такого провадження.

У своєму дисертаційному дослідженні О.Г. Бабенко зазначає, що в разі затримання законодавець не розмежує дорослих і неповнолітніх підозрюваних. Тому під час правозастосування можуть траплятися випадки грубого порушення прав дітей у процесі затримання [11, с. 164]. Строк затримання неповнолітнього підозрюваного має бути меншим, ніж строк затримання повнолітніх осіб. Адже дитина повинна бути забезпечена додатковими гарантіями захисту прав від самого початку кримінального переслідування, оскільки діти мають несформовану психіку та позбавлені життєвого досвіду [11, с. 168].

Чинна регламентація у законодавстві процедури затримання неповнолітніх осіб не сприяє повноцінному забезпеченню їх прав і свобод. Т.О. Лоскутов підкреслює, що недосконалість таких положень підкріплюється тим, що у законодавстві відсутні положення щодо негайного доставлення неповнолітнього затриманого до суду. У зв'язку з цим строк досудового затримання неповнолітніх осіб має бути зменшений. Учений вважає, що граничний строк досудового затримання неповнолітнього в 24 години є більш-менш оптимальним. Однак і такий строк повинен використовуватись у виняткових випадках. За відсутності перепоп цей строк має бути меншим [12, с. 204]. Запровадження таких положень у національне законодавство наблизить кримінальний процесуальний закон до міжнародних стандартів і потреб сьогодення.

О.Г. Бабенко пропонує закріпити у законодавстві положення, відповідно до якого затримана у позаордерному порядку неповнолітня особа не пізніше 24 годин із моменту затримання має бути звільнена або доставлена до суду для обрання запобіжного заходу [11, с. 170]. Дійсно, граничний строк затримання неповнолітньої особи має бути суттєво меншим за строк затримання в загальному порядку. Тому підтримуємо пропозиції науковців щодо встановлення граничного строку затримання неповнолітніх осіб у 24 години. Такі зміни будуть відповідати життєвим потребам і положенням міжнародного законодавства.

6. Збільшення часових меж для превентивного затримання.

Особливістю превентивного затримання є його застосування в районі проведення антитерористичної операції (операції об'єднаних сил) в бойових умовах. З огляду на такі обставини законодавством передбачена спеціальна процедура здійснення кримінального процесуального затримання. Тому цілком справедливо, що в юридичній літературі превентивне затримання розглядається як винятковий випадок, з огляду на те, що таке затримання відрізняється від інших видів затри-

мання специфічною підставою застосування, місцем застосування, особливим порядком застосування та строком [13, с. 316].

Підставою для застосування превентивного затримання є обґрунтована підозра у здійсненні терористичної діяльності, зокрема у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 109–114-1, 258–258-5, 260–263-1, 294, 348, 349, 377–379, 437–444 Кримінального кодексу України [14].

Відповідно до ст. 15¹ Закону України «Про боротьбу з тероризмом» для відвернення терористичних загроз із урахуванням певних особливостей може здійснюватися превентивне затримання на строк понад 72 години. Граничний строк такого затримання становить 30 діб [15].

Вважаємо, що затримання, яке передує превентивному й має граничний строк у 72 години, є класичним. А саме превентивне затримання варто розглядати як специфічний повноцінний запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, з огляду на довготривалий строк застосування. Загалом таке спеціальне правило є вимушеним кроком законодавця, зважаючи на криміногенну ситуацію в країні.

7. Заміна судового контролю на прокурорський контроль щодо превентивного затримання.

Згідно зі ст. 615 КПК України в чітко окреслених випадках окремі повноваження слідчого судді виконує відповідний прокурор [1]. Так, превентивне затримання здійснюється за вмотивованим рішенням начальника Головного управління Служби безпеки України або начальника Головного управління МВС в АРК, у відповідній області, містах Києві та Севастополі [13, с. 314]. Під час ухвалення такого рішення матеріали для надання згоди на затримання негайно надсилаються відповідному прокурору на паперових носіях. Одночасно вживаються заходи щодо доставлення затриманого до прокурора [14].

Відповідно до положень міжнародного законодавства затримана особа має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу [16; 17]. Судова перевірка законності втручання з боку виконавчої влади в право людини на свободу є невід'ємним складником гарантії, втіленої у п. 3 ст. 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенція), яка покликана звести до мінімуму ризик прийняття свавільного рішення. Судовий контроль за затриманням вважається одним із основоположних принципів демократичного суспільства [18].

Головною особливістю превентивного затримання є його здійснення без санкції суду. Тут виникають неузгодженості з Основним Законом, так, відповідно до ст. 29 Конституції України, обґрунтованість затримання впродовж 72 годин має бути перевірена судом. Жодних винятків ця норма не містить так само, як і ч. 3 ст. 5 Конвенції.

Превентивне затримання не може тривати після розгляду слідчим суддею, судом клопотання про обрання належного запобіжного заходу [13, с. 314]. Копія рішення про превентивне затримання направляється до слідчого судді, суду разом із клопотанням про обрання стосовно цієї особи належного запобіжного заходу. В разі розгляду судовим органом такого клопотання й прийняття рішення превентивне затримання вважається припиненим [14].

З одного боку, такі заходи можна вважати вимушеним кроком законодавця, з огляду на загрозу терористичної діяльності. Однак, з іншого боку, такі правові положення суперечать Конституції України та міжнародному законодавству. В одному зі своїх рішень Європейський суд з прав людини вказав, що термін «суд», зазначений у ст. 5 Конвенції, необов'язково повинен бути класичним судовим органом, що інтегрований у судовий механізм країни. Однак головною фундаментальною рисою судового органу є його незалежність від виконавчої влади та сторін у справі [19].

У разі неможливості в бойових умовах вчасно доставити затриману особу до слідчого судді заміна судового контролю на прокурорський контроль може бути прийнятною. Однак такий захід повинен бути вимушеною об'єктивною неможливістю вчасного доставлення затриманої особи до слідчого судді та має прагнути до мінімальної тривалості.

Висновки. У дослідженні були сформульовані та проаналізовані такі спеціальні правила здійснення кримінального процесуального затримання: затримання поза вимогою «безпосередність»; спеціальний суб'єкт затримання, який обумовлений територією його застосування; спеціальна згода на затримання окремої категорії осіб; необхідний ступінь тяжкості злочину для затримання неповнолітніх; зменшення часових меж для затримання неповнолітніх; збільшення часових меж для превентивного затримання; заміна судового контролю на прокурорський контроль щодо превентивного затримання. Досліджений перелік спеціальних правил здійснення затримання вважаємо найбільш актуальним, але не вичерпним.

Перспективи подальших досліджень. Перспективними напрямками подальших розвідок можуть бути дослідження шляхів удосконалення ордерного порядку затримання, з огляду на міжнародний досвід.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 10.10.2021).
2. Фаринник В.І. Затримання особи: проблеми кримінальної процесуальної регламентації та шляхи їх вирішення. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 2. С. 85–94.

3. Лоскутов Т.О. Проблеми затримання особи за підозрою у скоєнні злочину. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. С. 99–101.

4. Федченко В.М., Захарко А.В. Класифікація видів затримання залежно від способу кримінальної процесуальної регламентації. *Національний юридический журнал: теорія і практика*. 2019. С. 201–205. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/1/part_1/48.pdf (дата звернення: 13.10.2021).

5. Кодекс торговельного мореплавства України : Закон України від 23 травня 1995 р. № 176/95-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80#n383> (дата звернення: 10.10.2021).

6. Фаринник В.І. Теоретичні, правові та праксеологічні проблеми застосування заходів забезпечення кримінального провадження в кримінальному процесі України : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2018. С. 565.

7. Татаров О.Ю. Закон як дишло... Або про затримання суддів «по-новому». URL: <http://blog.liga.net/user/otatarov/article/25889.aspx> (дата звернення: 10.10.2021).

8. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4378> (дата звернення: 14.10.2021).

9. Рекомендація N Rec (2003) 20 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про нові підходи до злочинності серед неповнолітніх і про значення правосуддя у справах неповнолітніх» : міжнародний документ від 24 вересня 2003 р. № Rec 994_865 / Рада Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_865#Text (дата звернення: 14.10.2021).

10. Конвенція про права дитини : міжнародний документ від 20 листопада 1989 р. № 995_021 / Організація Об'єднаних Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#n166 (дата звернення: 14.10.2021).

11. Бабенко О.Г. Досудове розслідування щодо неповнолітнього підозрюваного : дис. ... докт. філософії : 12.00.09. Маріуполь, 2020. С. 261.

12. Лоскутов Т.О. Відповідність окремих норм Кримінального процесуального кодексу України європейським стандартам забезпечення прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. № 8. 2019. С. 203–208.

13. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків : Право, 2016. Т. 19: Кримінальний процес, судоустрій, прокуратура та адвокатура / редкол.: В.Т. Нор (голова) та ін. 2020. 960 с.

14. Про затвердження Інструкції про порядок превентивного затримання в районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, та особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або в районі проведення антитерористичної операції : Наказ МВС України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України від 26 серпня 2014 р. № 872/88/537. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1038-14#Text> (дата звернення: 11.10.2021).

15. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 березня 2003 р. № 638-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення: 08.10.2021).

16. Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 11.10.2021).

17. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : міжнародний документ від 16 грудня 1966 р. / ООН. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 11.10.2021).

18. Рішення ЄСПЛ у справі «Броуган та інші проти Сполученого королівства» від 28 жовтня 1988 р. URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=430> (дата звернення: 14.10.2021).

19. Weeks v United Kingdom. European Court of Human Rights Cases. 2 March 1987. 9787/82. URL: https://www.ucpi.org.uk/wp-content/uploads/2019/03/Weeks_v_UK-App_no_9787_82_1987.pdf (дата звернення: 12.10.2021).

Анотація

Потоцький М. М. Спеціальні правила здійснення кримінального процесуального затримання. – Стаття.

У статті розглянуто спеціальні правила здійснення кримінального процесуального затримання. Під час постановки проблеми наголошується, що дослідження спеціальних правил здійснення кримінального процесуального затримання є необхідним для проведення ефективного затримання за будь-яких умов. На першочерговому етапі розслідування якість здійснення кримінального процесуального затримання впливає на динаміку подальшого кримінального провадження.

У процесі розкриття стану дослідження теми наголошується, що, незважаючи на наявність наукових праць за цим напрямом, виокремлення спеціальних правил затримання особи у кримінальному провадженні відбулося вперше в науковій літературі.

На підставі аналізу кримінального процесуального законодавства та доктрини кримінального процесу було визначено такі спеціальні правила здійснення затримання особи у кримінальному провадженні: затримання поза вимогою «безпосередність»; спеціальний суб'єкт затримання, який обумовлений територією його застосування; спеціальна згода на затримання окремої категорії осіб; необхідний ступінь тяжкості злочину для затримання неповнолітніх; зменшення часових меж для затримання неповнолітніх; збільшення часових меж для превентивного затримання; заміна судового контролю на прокурорський контроль щодо превентивного затримання.

У процесі викладу основного матеріалу наголошується, що затримання поза вимогою «безпосередність» є необхідним для ефективної діяльності сторони обвинувачення. Підтримується ідея щодо компенсації такої вимоги невідкладним судовим контролем. Зазначається, що затримання на території дипломатичних представництв, консульських установ України, на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, здійснюється в порядку законного затримання зі специфічною процедурою та строками провадження. Вказується, що затримання суддів і народних депутатів України можливе на чітко окреслених підставах та за умов, що спричинені спеціальним статусом таких осіб. Підкреслюється, що, з огляду на вразливий стан неповнолітніх осіб, законодавством передбачена вимога щодо ступеня тяжкості злочину для здійснення затримання та значно обмежений строк його тривалості. Наголошується, що під час превентивного затримання судовий контроль підміняється прокурорським контролем, і звертається увага на можливість довготривалого строку такого виду затримання поза судовим контролем.

Ключові слова: затримання, спеціальні правила, кримінальне правопорушення, спеціальний суб'єкт, судовий контроль.

Summary

Pototskyi M. M. Special rules for criminal procedural detention. – Article.

The article is devoted to the study special rules for criminal procedural detention. The problem established by the article emphasizes that the study of special rules for criminal procedural detention is necessary for effective detention in any circumstances. At the priority stage of the investigation, the quality of criminal procedural detention affects the dynamics of further criminal proceedings.

In the process of investigating the state of research of the topic, it is noted that despite the availability of scientific works in this direction, the separation of special rules for detention in criminal proceedings was the first time in the scientific literature.

Based on the analysis of the criminal procedural legislation and the doctrine of the criminal process, the following special rules for detaining a person in criminal proceedings were identified: detention outside the requirement of “immediacy”; special subject of detention, which is determined by the territory of its application; special consent to detain a certain category of persons; the necessary severity of the crime for the detention

of minors; reduction of time limits for detention of minors; increase of time limits for preventive detention; replacement of judicial control with prosecutorial control over preventive detention.

In the process of presentation of the basic material, it is emphasized that detention outside the requirement of “immediacy” is necessary for the effective operation of the prosecution. The idea of compensating for such a claim by immediate judicial review is supported. It is noted that detention on the territory of diplomatic missions, consular posts of Ukraine, on an aircraft, sea or river vessel outside Ukraine under the flag or with the identification mark of Ukraine is carried out by lawful detention with a specific procedure and timing. It is indicated that the detention of judges of people’s deputies of Ukraine is possible on clearly defined grounds and conditions due to the special status of such persons. It is determined that, given the vulnerable condition of minors, the law requires the severity of the crime to be detained and its duration to be significantly limited. It is noted that during preventive detention judicial control is replaced by prosecutorial control and attention is paid to the possibility of a long-term type of detention outside judicial control.

Key words: detention, special rules, criminal offense, special subject, judicial control.